

Vihakuriteod Euroopa Liidus

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklites 1, 10, 21 ja 47 on sätestatud vastavalt õigus inimväärikusele, mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele, mittediskrimineerimisele ning tõhusale õiguskaitsele ja õiglasele kohtupidamisele.

Poliitikataust

Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga keelatakse diskrimineerimine, kohustades ELi liikmesriike võitlema rassismist, ksenofoobiast, usulisest sallimatusest või inimese puudest, seksuaalsest sättumusest või soolisest identiteedist ajendatud kuritegude vastu.

ELi liikmesriikide poliitikakujundajad peavad üles näitama suures poliitilist tahet rakendada meetmeid ulatuslike eelarvamuste vastu teatud elanikkonnagruppide suhtes ning hüvitada ohvritele, teistele selliste elanikkonnagruppide liikmetele ja ühiskonnale üldiselt tekitatud kahju. Liiga paljud inimesed ELis langevad väärkohtlemise ohvriks üksnes nende näiva ja/või tegeliku päritolu, uskumuste, valikute või füüsilise väljanägemise tõttu.

Selles valguses avaldas Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet kaks vihakuritegusid käsitlevat aruannet, mis vaatlevad kohaldatavaid õigusraamistikke, inimeste isiklike kokkupuuteid eelarvamustest ajendatud kuritegudega ning ametliku statistika kogumise olukorda ELi 27 liikmesriigis.

Aruandes *Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights* („Teeme vihakuriteod Euroopa Liidus nähtavaks: ohvrite õiguste tunnustamisest“) rõhutatakse põhiõigustega seotud aspekte vihakuritegudes, vaadeldakse ametliku statistika kogumise mehhanisme ning arutletakse võimalusi laiendada ametliku statistika kogumise fookust. Aruandes *EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as victims of crime* (Uuringu EU-MIDIS „Andmed fookuses“ sarja 6. Aruanne) esitatakse andmed vastanute läbielamiste kohta ohvrirollis viie kuriteoliigi lõikes – alates vargustest kuni tõsise ahistamiseni.

Põhiprobleemid

Vaatamata ELi liikmesriikide jõupingutustele võitluses diskrimineerimise ja sallimatuse, sealhulgas vihakuritegude vastu, on teatavaid märke sellest, et olukord ei ole sugugi paraneemas. Paranemismärkide asemel on viimastel aastatel täheldatud ELis elavate inimeste põhiõiguste jätkuvat ja korduvat rikkumist eelarvamusest ajendatud verbaalse väärkohtlemise, füüsiliste rünnakute ning lausa mõrvade näol.

Euroopa Liidu vähemuste ja diskrimineerimise (EU-MIDIS) uuringu järgi, milles 2008.aastal küsitleti 23 500 etnilise vähemuse või sisserändaja taustaga inimest, märkis järgmiste elanikkonnagruppide puhul enam kui üks vastanu neljast, et oli uuringule eelnenud 12 kuu jooksul langenud rassismist ajendatud isikuvastase kuriteo (rünnak, ähvardamine või tõsine ahistamine) ohvriks: roma vähemuse esindajad Tšehhi Vabariigis, Kreekas ja Poolas, somaallased Soomes ja Taanis, aafriklased Maltal, ning Alam-Sahara päritolu aafriklased Iirimaa (Vt joonis).

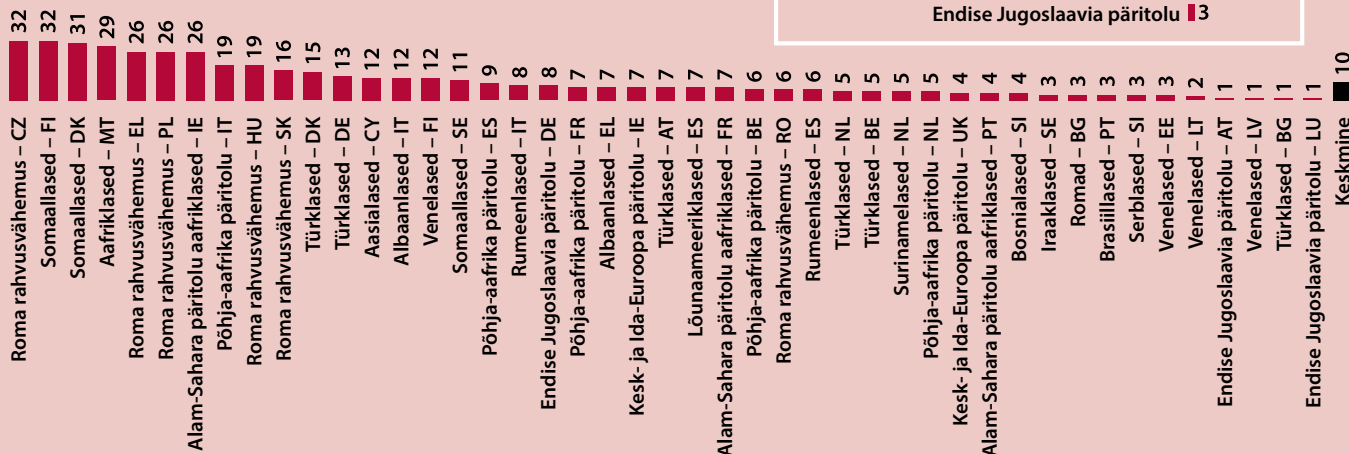
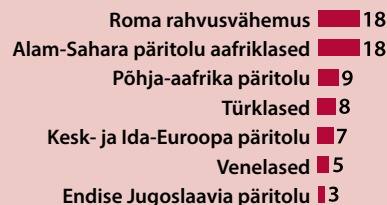
Euroopa Inimõiguste Kohus on mitmes kaasuses langetanud otsuse, et riigid peavad selgelt kindlaks määrama rassistlike kuritegude või ohvri religioossete uskumuste alusel sooritatud kuritegude ajendi. Kuriteoga seotud eelarvamusliku ajendi tähelepanuta jätmist käsitletakse Euroopa inimõiguste ja põhi-vabaduste kaitse konventsiooni artikli 14 rikkumisena.

Euroopa inimõiguste ja põhi-vabaduste kaitse konventsioonis rõhutatakse vihakuritegude eelarvamuslike ajendeid seetõttu, et õigusrikkuja, kelle teod on kannustatud sellest, kes ohver on või kes ta tundub olevat, saadab ühiskonnale iseäranis alandava sõnumi – nimelt, et ohver ei ole oma isiksuse, võimete ja kogemustega indiviid, vaid ühetaolise rühma sulanduv olevus. Seega annab õigusrikkuja mõista, et asjaomase rühma õigusi võib – või isegi peaks – eirama, mis on ilmselgelt vastuolus ELi demokraatia ja võrdõiguslikkuse põhimõtetega.

Uurimistulemused näitavad, et vihakuritegude ohvrid ja tunnistajad pigem ei soovi juhtunust eriti teatada – ei õiguskaitseasutustele, kriminaalõigussüsteemile, vabaihendustele ega ka ohvrite tugirühmadele. Seetõttu jäävadki paljud kuriteod registreerimata, uurimata ning seega nähtamatuks. Sellistel juhtudel ei pruugi ohvrite õigused olla täiel määral tagatud või

Rünnakud, ähvardamised või tõsine ahistamine etniliste vähemuste ja sisserändajate suhtes, mis tundusid ajendatud rassismist või etnilistest kaalutlustest (%)

Koondrühmad:

EU-MIDIS 2008

Märkused: Küsimus DD4-DE5: Kas Teie arvates leidis [kõnealune vahejuhtum / mõni kõnealustest vahejuhtumitest] VIIMASE 12 KUU JOOKSUL aset osaliselt või täielikult teie sisserändaja/vähemuse tausta tõttu?

Allikas: FRA (2012), EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as victims of crime, Joonis 5

kaitsitud, mis tähendab, et ELi liikmesriigid ei täida oma kohustusi selliste kuritegude ohvrite ees.

Edasised sammud

Vihakuritegudega võitlemiseks ja nendega seotud põhiõiguste rikkumiste käsitlemiseks peavad EL ja selle liikmesriigid tõstma teadlikkust sellest kuriteoliigist ning võtma rikkujad vastutusele.

Viisid, kuidas registreeritakse ja avaldatakse statistikat eelarvamuslike ajendite kohta, erinevad ELi 27 liikmesriigis olulisel määral. Nende erinevuste tõttu ei kajasta ELis vihakuritegude kohta ametlike andmete kogumiseks kasutatavad mehhanismid probleemi tegelikku ulatusta. Ameti aruandest *Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights* selgub, et üksnes kaheksa ELi liikmesriiki registreerivad eraldi ohvri (eeldatava) seksuaalse sättumuse alusel sooritatavaid kuritegusid ning ainult neli riiki koguvad või avaldavad andmeid konkreetset romade vastaste kuritegude kohta.

EL ja selle liikmesriigid peaksid vastu võtma õigusaktid, millega kohustatakse liikmesriike koguma ja avaldama vihakuritegudega seotud statistikat. Absoluutse miinimumprogrammina võiks see hõlmata statistikat üldsuse teatatud ja ametlikult registreeritud vahejuhtumite arvu kohta, õigusrikkujate suhtes tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvu kohta, samuti selle kohta, mille alusel vastavad süüteoed liigitati diskrimineerimise kategooriasse ning millised karistused nende juhtumite puhul määrati.

Õiguskaitseasutused ja kriminaalõigussüsteemid peaksid olema valvsad iga märgi suhtes, mis võiks viidata eelarvamuslikele ajenditele. Seadusandjad peaksid vihakuritegude puhul kaaluma rangemate karistuste kehtestamist, et toonitada

kõnealuste rikkumiste tõsidust. Otsuseid langetavad kohatud peaksid eelarvamuslike ajendeid käsitlema avalikult, et tõsta teadlikkust vihakuritegudest ning teha üheselt selgeks, et selliste rikkumiste puhul määratakse tavapärasest rangeamad karistused.

Kui see on siseriiklike õigusaktidega lubatud, võiksid ELi liikmesriigid vihakuritegude kohta kogutud statistika liigitama soo, vanuse ja teiste muutujate lõikes – see aitaks paremini mõista ohvriks langemise ja õigusrikkumisega seotud mustreid. Vihkamiskuritegude kohta ametliku statistika kogumise mehhanismide kõrval tuleks korraldada küsitlusi kuriteoohvrite seas, uurimaks selliseid aspekte nagu teatamata kuritegude olemus ja ulatus, kuriteoohvrite kogemused suhtlemisel õiguskaitseorganitega, vahejuhtumitest teatamata jätmise põhjused ja vihakuritegude ohvrite teadlikkus oma õigustest.

Üldiselt peaks enamik ELi liikmesriike laiendama vihkamiskuritegude kohta ametliku statistika kogumise ulatust eesmärgiga:

- tõsta ELis teadlikkust vihakuritegude kohta;
- anda vihakuritegude ohvritele võimalus nõuda rikkujatelt kahju heastamist;
- tagada, et ELi liikmesriigid reageerivad vihakuritegudele asjakohaselt, käsitledes neid põhiõiguste rikkumisena.

Lisateave:

FRA aruanded vihakuritegude kohta – *Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights* ja *EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as victims of crime* – leiate veebilehelt: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>

Ülevaate FRA tegevusest rassismi ja sellega seotud sallimatuse vastases võitluses leiate veebilehelt: <http://fra.europa.eu/en/theme/racism-related-intolerances>